

bine prodora umetnikovog bića u biće univerzuma, iz kojega je ono postalo. Umetnost je suma sadržaja beskonačnosti umetnikovog kosmičkog bića. »Završene« slike su proizvodi dogmatike, a ne umetnosti.

Svako umetničko delo podrazumeva složeni proces u osvajanju određene ideje i njene realizacije. Pa, prema tome, ruka umetnikova zaustaviće se onog trenutka kada ta ideja bude uhaćena. Dešava se da rad na jednoj slici u toku procesa skrene drugim tokom. I da se od prvobitne ideje ode u drugu. U tom slučaju ne radi se o izmeni slike, već o prirodnom njenom nastajanju. Ako umetnik oseća potrebu da vremenom na već završenoj slici nastavi rad, to može značiti samo umetnikovo saznanje o potrebi produbljanja iste slike, iste ideje, iste koncepcije. . . . a može i biti znak nove slike.

● *Govorili ste da pred svetom ne treba da izmišljamo ono što nemamo. Hoćete da kažete da smo na periferiji u odnosu na svetske centre umetničkog života?*

– To pitanje zahteva kompleksniji odgovor. Pitanje odnosa *centra* umetnosti i *periferije* pokazuje da se ipak suštinski događaji dešavaju u samom stvaralačkom mehanizmu. Time hoću da kažem da umetnost nije posledica biznisa, već obrnuto, trgovina umetničkim stvarima se ispoljava kao njena periferija (kao nešto što se dešava posle umetnosti). Postoje još kako veoma bogati gradovi gde umetnost nema svoje »tipično« žarište, gde, drugim rečima, ne postoji stvaralačka klima.

● *Pa šta potpomaže da se to žarište razgori?*

– Umetnički centar čini stvaralačka klima, koncentracija umetnika u jednom mestu. Razume se, takvu klimu potpomaže materijalna osnova koja omogućava njeno fizičko ostvarenje. Isto tako, da bi se umetnost realizovala, potrebna je, sa ideološko-političke pozicije, sloboda stvaranja.

● *Ako već prihvatate pojam umetničkog centra, gde ga danas u svetu vidite?*

– Postoji pomeranje umetničkih centara. U poslednje vreme Pariz kao centar umetnosti prepustio je to Njujorku. Moguće je da se to pomeranje kreće još zapadnije, u San Francisko, Los Angeles . . . Do suštinskog pomeranja centara umetničkih zbivanja došlo je iz dva razloga: jedan je duhovna konzervativnost »pariske škole« (koja se trenutno odvija u konvencionalnim formama nadrealističkih neo-i-novacija), a drugi razlog je u novoj duhovnoj elastičnosti novog centra.

● *A gde smo mi?*

– *Kod nas se stalno priča o neakvim krizama umetnosti. Šta se iza toga krije? Posedujemo provincijsku agresivnost za samoisticanjem. Prosto-naprsto, ta naša provincijska osobina egzistira kao »nasušan hleb«, žed, bolest. Mi stalno podvlačimo našu talentovanost, i uopšte – verujemo da je Balkan poslednja oaza talentovanih naroda! Možda je to i istina, ali ispitajmo malo tu stvar.*

● *Na Vama je da to učinite, a ja ću da slušam šta sada imate da kažete?*

– Za trenutak, udaljiću se od likovne problematike. Uzmimo kao primer ono što se događalo oko »Pesme Evrovizije«. Mi smo tu, u celini, pokazali dva lica (i na intelektualnom i na moralnom planu). Najpre smo ignorisali našeg pevača, a zatim ga (kada je on doživeo nekakav »uspeh« na evropskom nivou) dizali u zvezde. Tu nije važno ko je u pravu; i, upravo, baš to pita-

nje (pitanje istinitosti – da li je to baš tako ili onako) vlada našim mozgovima – mi se tu iscrpljujemo i u njemu tonemo. To je naš domet. Naša inteligencija. Naš moral. Naša obdarenost. Naš, reklo bi se, večan »kompleks«. Iščekivanje »tude reči«, tuđeg mišljenja. Mi, jednostavno, nemamo svoju reč, svoje mišljenje, nemamo svoje vrednosne kriterijume. Šta to znači »naša reč«, »naša misao«, »naša ideja«, »naša stvarnost«? . . .

● *Pa, izgleda, Vaša.*

– Da, jer da bi umetnik dosegao stepen kosmopolitizma, morao bi da se drži »svoje prirode«, »svoje misli«, »svoje reči«, »svoje tradicije« – na kraju, »svoje stvarnosti«.

● *Želite li da kažete da se ne držimo, i da se onda može govoriti o krizi?*

– Kad se povede reč o »krizi umetnosti« odmah posumnjam u istinitost takvog mišljenja. Jer, iza toga krije se naša »večna« inercija. Iščekivanje »sažvakane« umetnosti sa strane. Mi smo se pretvorili u prepisivače strane umetnosti; kao »resavci« umnožavamo već postojeće stvari (ali, to činimo tako bestidno kao da mi prvi dolazimo do novih umetničkih oblika). U takvoj zamućenoj stvaralačkoj klimi prepisivači nameću svoje jadne pozajmljene tvorevine, prezentirajući ih javnosti kao *novost*. I kada se i u svetu ništa značajno ne desi, oni nemaju šta više da prepisuju. Tada na sav glas kukaju kako je nastupila »kriza umetnosti«. Time ne mislim da kod nas mora da se eksploatiše folklor (u strogoj smislu tog pojma). Mi već imamo dosta takvih bukvalnih folklorista (ali to nije smisao mojih reči o umetnosti).

● *Ako nije kriza, šta je?*

– *Rezignacija, društvena i umetnička pasivnost, sebičnost, psihološka i materijalna nestabilnost. . .*

● *Usred svega toga, ne sumnjam da ste sebi postavili neki zadatak, kako se to obično na kraju kaže, u budućnosti?*

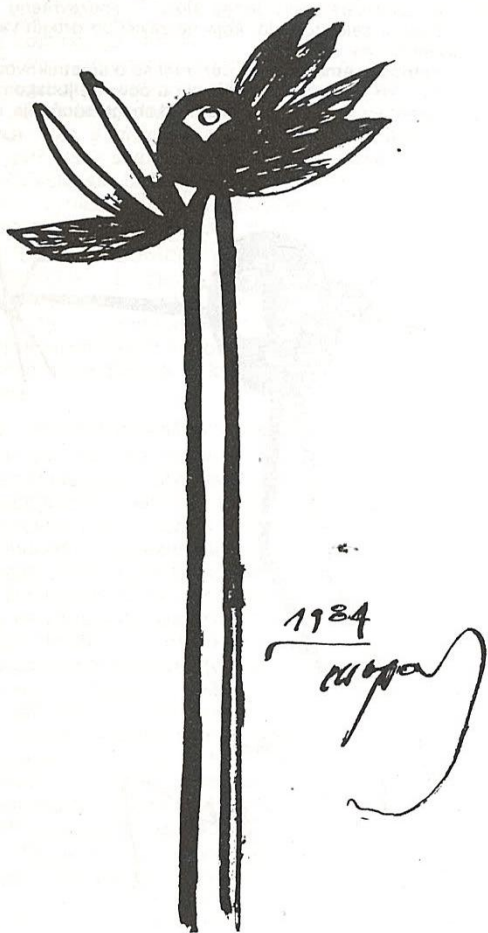
– Moj zadatak u umetnosti je da dobro slikam. Šta to znači dobro slikati? To je umetnička sposobnost da se slika stvori prema zakonitostima njene prirode i prirode stvaraoaca. Netaknutu prirodu nije stvorio čovek, ali umetničko delo jeste. Između sveopšte prirode i čoveka postoji duboka i neminovna povezanost; jedno drugome pripadaju, bez obzira na čovekove težnje da prirodu podvrgne svojim potrebama, i da je čak podvlasti. U toj želji čovek je, jačajući u sebi neke duhovne snage, brzo izneverio opštu i svoju prirodu.

Proročanski odjekuju reči Dostojevskog: »Umetnička sposobnost pisca jeste sposobnost da se piše dobro. Iz toga sledi da oni koji za umetničku stranu dela ne daju pet para, samim tim, dopuštaju da se loše piše. A ako stanu na stanovište da je to *dozvoljeno*, onda nije daleko vreme kada će jednostavno reći: *treba pisati loše*. A možda već i sada govore.«

Danas se to već uveliko pokazuje kao imidž vremena. Stvaraoci, uslovno uzeto, stide se svoje i sveopšte prirode, svoje emocije, porekla. . . Oni bi hteli umetnost koja proizlazi, tobože, iz nekakve čiste intelektualnosti, kako oni to misle!? Iz njih bazdi provincija – neodoljiva mržnja prema umetnosti. Neprirodna težnja za slavom, bogaćenjem i vlašću.

● *I mržnja onih bogatih i na vlasti prema umetnosti, prema stvaralaštvu, prema slobodnom mišljenju. . .*

Razgovor vodila Zdenka Aćin

akt svetlana gajnov

voćnjak/akt I

– naznačen kosi trapez –
vrat ti prodire duboko dno svih stvari.
kud voćnjak zamrznut nevidljivom linijom.
– treperi da se povije –
do struka poklon zmiji tih prelaz voća.
kako jedan od tih cvetova, tako vrteći se

struktural/akt II

– ista tvorevina –
evo oskudno o prazno o nisko udaljavanje
vode. k stablu si. tlo privida
kao samotok
– sadržina naprslog –
i krčag tvoj dok se obim puni ždrebicom.
ista suša brežuljaka

goropad/akt IV

– svet jaje orli –
obleću rascap do tvojih nogu. iznad vodorskoka
jednako načelu muškog oka. jednako tvorive
svetlosti.
– te počini –
poluzatvorene lepeze mi. kako rde luk dok
ne padne ti skok dirnut zemljom. a zemljom
uskiik, oblast, pukotine